

УДК 657.6:004

Гаркуша С.А.
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку
Сумського національного аграрного університету

ТЕНДЕНЦІЇ АВТОМАТИЗАЦІЇ АУДИТУ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

TRENDS OF AUTOMATIC AUDIT IN BUDGET INSTITUTIONS

АНОТАЦІЯ

Визначено й узагальнено роль аудиту в умовах автоматизованого оброблення інформації. Виявлено групи програм, які використовуються для автоматизації аудиту бюджетних установ. Визначено деякі можливості спеціальних аудиторських програм для бюджетних установ. Встановлені причини негативного впливу на розвиток інформаційних технологій в аудиті державних установ. Запропоновані основні напрями роботи перспективних технологій проведення аудиту.

Ключові слова: аудит, комп'ютеризація аудиторської діяльності, інформаційна модель, автоматизований аудит, автоматизоване оброблення інформації.

АННОТАЦИЯ

Определена и обобщена роль аудита в условиях автоматизированной обработки информации. Выявлены группы программ, используемых для автоматизации аудита бюджетных учреждений. Определены некоторые возможности специальных аудиторских программ для бюджетных учреждений. Установлены причины негативного влияния на развитие информационных технологий в аудите государственных учреждений. Предложены основные направления работы перспективных технологий проведения аудита.

Ключевые слова: аудит, компьютеризация аудиторской деятельности, информационная модель, автоматизированный аудит, автоматизированная обработка информации.

ANNOTATION

The role of audit in the conditions of automated information processing is determined and summarized. Found groups of programs used to automate the audit of budget institutions. Some possibilities of special audit programs for budget institutions are determined. The reasons of the negative influence on the development of information technologies in the audit of state institutions are established. The basic directions of work of perspective technologies of carrying out of audit are offered.

Keywords: audit, computerization of audit activity, information model, automated audit, automated information processing.

Постановка проблеми. Достовірність відображення в обліку операцій підтверджують під час проведення аудиторської перевірки. Перед керівництвом бюджетної установи стоїть завдання не тільки максимально ефективно досягати стратегічних цілей і мінімізувати ризики, а і забезпечити дотримання нормативних вимог і зберегти впевненість у правильності функціонування. Проведення ручних перевірок і тестувань часто є дуже трудомістким і пов'язане із загрозою навмисних і ненавмисних помилок, що приводить до зниження ефективності і зростання ризиків. Автоматизація процесів внутрішнього контролю та аудиту забезпечить керівництву бюджетної установи прозорість роботи служб внутрішнього контролю й аудиту, підвищення рівня довіри до інформації, отриманої від систем внутрішнього

контролю й аудиту, оперативність підготовки звітів та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням сучасної практики автоматизації аудиту в Україні присвячені праці вітчизняних науковців, таких як О. Волот, А.О. Саюн, Я.С. Ткаль, Н.І. Федоронько, Г.В. Яровенко та ін.

Зокрема, А.О. Саюн стверджує, що використання комп'ютерних інформаційних систем істотно змінює порядок оцінки та документування об'єктів обліку. За умов автоматизації обліку свідомством про здійснення господарських операцій є електронний документ, інформація в якому зафіксована у формі електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа [1, с. 261].

Водночас Н.І. Федоронько зазначає, що сучасний розвиток комп'ютерної техніки і програмного забезпечення дає змогу значно розширити сферу застосування ЕОМ у процесі аудиту, залучити комп'ютер до виконання будь-яких логічних, аналітичних, розрахункових чи інших процедур [2, с. 105].

Для України як країни, що розвивається, особливо важливе впровадження автоматизованих інформаційних систем, що сприяють підвищенню ефективності функціонування всіх галузей діяльності та аудиту зокрема, дають змогу значно скоротити трудомісткість його проведення і створюють нові можливості в організації і методиці аудиту [3, с. 253].

За допомогою систем обліку, аналізу та аудиту можна здійснювати оцінку фактичного стану підприємства, а також прогнозувати та моделювати управлінські рішення. Адже використання засобів автоматизації дає змогу практично повністю вирішити проблему точності та оперативності інформації [4, с. 200].

Сьогодні автоматизація є перспективним напрямом розвитку зовнішнього аудиту, оскільки використання автоматизованих інформаційних систем та технологій сприяє розширенню спектра аудиторських послуг, покращенню їх якості, зменшенню трудомісткості аудиторських послуг, підвищенню інтелектуалізації аудиторської роботи [5, с. 38].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас сьогодні тематика проведення аудиту з використанням комп'ютерного програмного забезпечення в

бюджетних установах є актуальною і потребує постійного дослідження.

Мета статті – виокремити основні напрями проведення аудиту з використанням комп'ютерного програмного забезпечення в бюджетних установах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Програмне забезпечення автоматизованого аудиту засноване на двох видах програм – це пакетні та цільові програми. Пакетні програми – це комплекс програм загального призначення. Ці програми забезпечують виконання широкого кола функцій обробки, аналізу даних, а також підготовку та друк звітів. Цільові програми призначені для виконання аудиторських завдань у певних ситуаціях.

Під час проведення автоматизованого аудиту бюджетної установи доцільно використовувати такі групи програм, як:

- офісні програми;
- довідково-правові системи;
- бухгалтерські програми;
- спеціальне програмне забезпечення аудиторської діяльності.

Офісні програми представлені табличними процесорами, системами управління базами даних, а також текстовими процесорами.

З метою обчислення вибірки в аудиторських розрахунках використовуються статистичні методи. Функції регресійного аналізу, аналізу часових рядів, згладжування реалізовані в табличних процесорах, таких як MS Excel, Gnumeric, LibreOffice Calc та ін., що пояснює їх широке використання в аудиті.

Однак у разі більш серйозних розрахунків в аудиті використовуються спеціалізовані статистичні пакети загального призначення, що реалізують набір різних статистичних методів, які дають змогу виконувати обмін із найбільш поширеними системами управління базами даних (СКБД). Ці пакети мають також можливість графічного представлення, зручний для користувачів інтерфейс. Найбільш поширеними з них є Statistica, SPSS Statistics, STADIA.

Довідково-правові системи (ДПС) необхідні в процесі здійснення аудиту як правова підтримка та джерело правової інформації аудитора. ДПС є системою юридично обробленої й оперативної оновлюваної правової інформації у поєднанні з пошуковими та іншими сервісними програмними інструментами.

ДПС, що функціонують в Україні, представлені такими групами, як:

- недержавні ДПС масового тиражування;
- малотиражні недержавні ДПС;
- державні ДПС.

Недержавні ДПС масового тиражування представлені такими відомими ДПС, як «Головбук-Бюджет», «Інтерактивна бухгалтерія», «Ліга» та ін. Ця група, мабуть, є найбільш поширеною і застосовується з усіх вищевказаних.

Бухгалтерські програми під час проведення автоматизованого аудиту є об'єктом перевірки.

Так, перевіряється правильність і законність використовуваної у процесі обліку програми і її застосування (перевірка алгоритмів). Представниками тут є «1С», «ІС-ПРО», «Парус» і багато інших.

Спеціальне програмне забезпечення аудиторської діяльності розробляється для здійснення різних аудиторських завдань. Існує три підходи до організації цих програм:

– перший підхід криє в собі найбільший ризик, тут використовується набір текстів (робочих таблиць), що зводяться до вибору відповіді «так/ні» (тестовий режим), бухгалтерська ж інформація клієнта ігнорується;

– другий підхід вимагає значного часу на введення бухгалтерської інформації, програма орієнтована на первинну бухгалтерську інформацію синтетичного й аналітичного рівня;

– третій підхід об'єднує в собі попередні підходи.

У зв'язку з тим, що у бюджетних установах заборонено використовувати програмні продукти деяких розробників, це також впливає і на розроблення програмного забезпечення для аудиту. Короткий огляд запропонованих можливостей спеціальних аудиторських програм представлений в табл. 1.

Сучасні умови диктують перехід на автоматизоване здійснення функцій аудитора, що значно економить трудовитрати та час аудитора. Здійснення автоматизованого аудиту бюджетної установи базується на програмному забезпеченні, яке потрібно розробити. Всі розглянуті вище вимоги до спеціальних аудиторських програм розроблені нами і широко застосовуються. Кожна з вимог у змозі забезпечити ефективно здійснення аудиту (в тому числі і внутрішнього).

Незважаючи на суттєві переваги використання програмних продуктів для аудиту, ступінь розвитку їх в Україні перебуває на досить низькому рівні. З метою більш поглибленого поняття негативних явищ у сфері автоматизації аудиту потрібно виділити чинники, що впливають на запровадження інформаційних технологій в аудит.

Не досить розвинутий ринок аудиторських послуг спричиняє значну ризикованість розроблення програмного забезпечення (для аудиту) державних установ. Як результат, більшість розроблювачів програмного забезпечення через серйозну ризикованість не прагнуть інвестувати кошти у розроблення програмних продуктів щодо автоматизації аудиту у державних установах. Нечисленне наповнення і недостатня реклама ринку інформаційних технологій аудиту не дає змоги підібрати програмне забезпечення, котре б відповідало певним умовам аудиту.

Недостатнє фінансування програм зі впровадження інформаційних технологій в аудит установ можна також пояснити великими витратами на забезпечення інформаційної безпеки.

Таблиця 1

Вимоги, що пред'являються до програмного продукту здійснення аудиту державної установи

Сфера використання	Опис	Основні модулі	Базові функції
Бюджетна сфера	Дає змогу підготуватися до проходження контролю якості аудиту; автоматично заповнювати робочі документи аудитора за даними бухгалтерської програми; зберігати всі файли робочих документів.	– методика аудиту; – підготовка програми аудиту; – автоматичне заповнення робочих документів; – вибіркове дослідження в програмі аудиту; – підготовка звіту аудитора; – внутрішній контроль якості аудиту.	– автоматизоване введення даних із бухгалтерських програм і txt-файлів; – можливість використання власних методик аудиту; – здійснення функції контролю аудиту; – формування експертних висновків за результатами аудиту; – можливість створення аналітичних звітів; – автоматичне заповнення аналітичних таблиць з аналізу; – перевірка коректності введених вихідних даних; – автоматизоване формування вибірок.

Більша частина обліково-аналітичної інформації, в тому числі стосовно НМА, є державною таємницею, що вимагає високої конфіденційності. Потреба у залученні великої кількості осіб, котрі є експертами в інформаційних технологіях, сумісної роботи у програмному забезпеченні декількох аудиторів обтяжує нерозголошення державного значення інформації.

Негативний вплив на розвиток інформаційних технологій в аудиті державних установ справляє також перспектива виникнення помилок і збоїв у функціонуванні програмного забезпечення. Над усе актуальна така обставина за прояву несумісності програмного забезпечення аудиту та установи. Аудитор не має можливості автоматизовано переміщувати інформацію із програмного продукту ведення обліку в особисте програмне забезпечення, аудиторські процедури доводиться виконувати вручну, що суттєво підвищує кількість неточностей. Також у нинішніх програмних продуктах недостатньо реалізована можливість дистанційної передачі інформації, що зумовлює потребу у постійному перебуванні аудитора на місці перевірки у бюджетній установі.

Висновки. Проведення аудиту з використанням комп'ютерного програмного забезпечення на тепер є актуальним в усіх установах бюджетної сфери. Варто заздалегідь передбачати відповідні продукти і послуги вже сьогодні. Спочатку потрібно сформулювати уявлення про програмне забезпечення, яке призначене для: аналізу великих даних, автоматизації та роботизації, штучного інтелекту, інтелектуального розпізнавання зображень, тексту і мови та ін.

Основні напрями роботи перспективних технологій проведення аудиту:

- розроблення та тестування пілотних проєктів з використанням інноваційних технологій;
- розроблення, впровадження та підтримки продуктів і рішень як у стандартному, так і в адаптованому форматі;
- застосування технологій у вирішенні завдань управління ризиками.
- створення інноваційного потенціалу всередині установи, розроблення та реалізація інноваційної стратегії.

Напрямом подальшого дослідження є розвиток основних напрямів автоматизації аудиту бюджетних установ в Україні.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Саюн А.О. Проблеми і перспективи розвитку автоматизації аудиту в Україні / А.О. Саюн // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2013. № 3. С. 261–265.
2. Федоронько Н.І. Проблемні аспекти автоматизації аудиту в Україні / Н.І. Федоронько // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Сер. : Економічні науки. 2012. Вип. 32(2). С. 105–107.
3. Волот О. Інформаційна модель автоматизованого аудиту ефективності діяльності підприємства / О. Волот, О. Акименко // Проблеми і перспективи економіки та управління. 2016. № 1. С. 249–254.
4. Ткаль Я.С. Актуальні проблеми використання інформаційних технологій у сфері обліку і аудиту / Я.С. Ткаль // Зростання ролі бухгалтерського обліку в сучасній економіці: збірник тез та доповідей I Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. К.: ТОВ «Всеукраїнський інститут права і оцінки», 2013. С. 199–203.
5. Яровенко Г.В. Автоматизація як перспективний напрям розвитку зовнішнього аудиту / Г.В. Яровенко // Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 4. С. 34–38.